

- засоби для негласного отримання інформації про місцезнаходження та/або переміщення особи, транспортних засобів чи іншого володіння особи, зокрема для негласного установаження місцезнаходження радіоелектронного засобу зв'язку;
- засоби для негласного обстеження кореспонденції, предметів, матеріальних носіїв інформації;
- засоби для негласного проникнення або обстеження публічно недоступних місць, житла чи іншого володіння особи;
- засоби для негласного зняття інформації з телекомунікаційних мереж;
- засоби для негласного зняття інформації з електронних інформаційних систем [1].

Список використаних джерел

1. Деякі питання щодо спеціальних технічних засобів для зняття інформації з каналів зв'язку та інших технічних засобів негласного отримання інформації : постанова Кабінету Міністрів України від 22 вересня 2016 року № 669 : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/669-2016-%D0%BF#Text>.
2. Кримінального кодексу України : Закон України від 5 квітня 2001 р. № 2341–III // ВВРУ, № 25-26. Ст. 131 : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2341-14#Text>.
3. Кримінальний процесуальний кодекс України : Закон України від 13 квітня 2012 р. № 4651-VI : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text>.
4. Про внесення змін до деяких законодавчих актів України щодо спрощення досудового розслідування окремих категорій кримінальних правопорушень : Закон України від 22 листопада 2018 р. № 7279-д // ВВРУ, 2019. № 17. Ст. 71 : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2617-19#Text>.
5. Про оперативно-розшукову діяльність : Закон України від 18 лютого 1992 р. № 2135–XII // ВВРУ, 1992. № 22. Ст. 303 : сайт. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2135-12#Text>.

Колесник Валерій Аркадійович,

головний науковий співробітник науково-організаційного центру Національної академії Служби безпеки України, доктор юридичних наук, професор

ДЕЯКІ АСПЕКТИ ДОТРИМАННЯ ПРАВ ОСОБИ В КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ

Важливим досягненням правової й психіатричної думки в сучасному суспільстві є законодавче визнання презумпції психічного здоров'я, проголошеної в ст. 3 Закону України «Про психіатричну допомогу», відповідно до якої кожна особа вважається такою, яка не має психічного розладу, доки наявність такого розладу не буде встановлено на підставах та в порядку, передбачених цим Законом та

іншими законами України. Особи, у яких можуть бути виявлені ознаки психічних розладів, і навіть ті з них, яким надається психіатрична допомога, наділені правами і свободами, що передбачені Конституцією України та відповідними іншими законами. Обмеження їхніх прав і свобод допускається лише у випадках, передбачених Конституцією України, і відповідно до вимог законів України [1].

Проблема забезпечення прав осіб, що виявляють ознаки психічних розладів, є найбільш соціальною за своїм предметом, методологією дослідження й практикою реалізації. Це зумовлено особливостями пацієнтів практичної психіатрії, труднощами психіатричної діагностики і широким діапазоном психічних розладів – від пограничних порушень адаптації до виразних хронічних психозів і глибокого слабоумства, а в окремих випадках – діагностики станів практично здорових осіб в аспекті ризику виникнення в них психічного захворювання. З іншого боку, психічна хвороба чи патологічні психічні стани утруднюють соціальну адаптацію особи, викликають порушення в її поведінці, створюють ризик вчинення небезпечних дій, що можуть завдати шкоду як самій особі, так і іншим людям. Захисту потребують як інтереси психічно хворої особи, так і суспільства. Суперечливість цієї вимоги витікає з незбіжності особистих і суспільних інтересів. Але це не вказує на їх повну й абсолютну протилежність. Загальною моральною підставою, на яку спирається будь-яка медична й юридична наука і правова практика, є визнання життя і здоров'я людини найвищою соціальною цінністю. Такі обставини зумовлюють потребу законодавчого встановлення соціальних обмежень для осіб, які мають психічні розлади. Проте розмір і характер таких обмежень має відповідати характеру, ступеню тяжкості психічних розладів, типу й ступеню суспільної небезпечності психічно хворої особи.

На сьогодні застосування примусових заходів медичного характеру передбачено законодавством більшості країн світу, а примусове лікування психічно хворих передбачено міжнародними правовими актами. Водночас, принципи захисту психічно хворих осіб, що затверджені Генеральною асамблеєю ООН 17.12.1991 р., передбачають, що відносно осіб, які вчинили заборонені кримінальним законом діяння, і затримані в ході судового розгляду або розслідування, якщо передбачається або встановлено, що вони страждають на психічні захворювання, загальні принципи захисту підлягають застосуванню в повному обсязі з такими мінімальними, необхідними в даних обставинах змінами і виключеннями, які не будуть завдавати шкоди їх правам. Положення внутрішньодержавного законодавства можуть уповноважувати суд або інший компетентний орган на основі незалежного медичного висновку виносити рішення про поміщення таких осіб в психіатричні заклади для ізоляції з метою надання психіатричної допомоги [2].

Закріплені в законах України права й обов'язки, додаткові вимоги до діяльності органів досудового розслідування й суду із

здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру, суворе дотримання процесуальної процедури застосування таких заходів і провадження усіх процесуальних дій та прийняття процесуальних рішень, належна підготовка кадрів органів досудового розслідування і суддів, підвищення їхньої загальної правової культури є важливими засобами забезпечення прав та інтересів осіб з психічними розладами. Потреба забезпечення прав осіб, що виявляють ознаки психічних розладів, зумовлює процесуальні особливості здійснення кримінального провадження щодо застосування примусових заходів медичного характеру. Ними є такі: обов'язкове проведення досудового розслідування й окремі правила щодо порядку його здійснення та учасників такого розслідування; обов'язкове встановлення окремих обставин, що пов'язані із вчиненням суспільно небезпечних дій та причетністю до їх вчинення конкретної особи, в якій виявлені ознаки наявного на час досудового розслідування чи в минулому психічного розладу; обов'язкове залучення експерта для проведення судово-психіатричної експертизи; можливість об'єднання і виділення матеріалів кримінальних проваджень під час досудового розслідування, що здійснюється в особливому порядку; особливий порядок закінчення досудового розслідування; особливий порядок судового розгляду та окремі вимоги до ухвали суду; встановлення судового порядку продовження, зміни або припинення застосування примусових заходів медичного характеру; можливість відновлення кримінального провадження після припинення застосування примусових заходів медичного характеру.

Статтею 505 КПК України визначено обставини, що підлягають встановленню під час досудового розслідування у кримінальному провадженні щодо застосування примусових заходів медичного характеру. В кримінальному провадженні обставини, які дають підстави суду вважати, що особа під час вчинення суспільно небезпечного діяння була в неосудному стані або вчинила кримінальне правопорушення в осудному стані, але після його вчинення захворіла на психічну хворобу, яка позбавляє її можливості усвідомлювати свої дії (бездіяльність) або керувати ними, встановлюються в результаті обов'язкового проведення психіатричної експертизи. Обов'язковість досудового розслідування тісно пов'язана з окремими вимогами до порядку його проведення, визначеного кола обов'язкових учасників та їхніх прав. Обсяг процесуальних прав особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру, визначається характером розладу її психічної діяльності чи психічного захворювання, що впливає на здатність реалізації особою своїх прав. Встановлена кримінальним процесуальним законом процесуальна дієздатність та використання процесуальних прав особи, стосовно якої вирішується питання щодо застосування примусових заходів медичного характеру, здійснюється через її законного представника, захисника.

До особи, стосовно якої передбачається застосування примусових заходів медичного характеру або вирішувалося питання про їх застосування, не можуть бути застосованими запобіжні заходи, передбачені ст. 176 КПК України, зокрема, особисте зобов'язання, особиста порука, застава, домашній арешт, тримання під вартою, а також затримання як тимчасовий запобіжний захід. До них можна застосовувати лише ті запобіжні заходи, мета й підстави яких зумовлені характером та особливостями психічного стану особи – передання на піклування опікунам, повнолітнім близьким родичам чи членам сім'ї з обов'язковим лікарським наглядом або поміщення до психіатричного закладу в умовах, що виключають їх небезпечну з огляду на наявний психічний стан, поведінку. Такі запобіжні заходи застосовуються лише судом і з моменту встановлення в особи факту розладу психічної діяльності, якщо перебування такої особи без відповідного нагляду сторонніх осіб може зашкодити інтересам кримінального провадження чи завдати шкоди самій особі або іншим. Метою таких запобіжних заходів є насамперед забезпечення дотримання прав особи, попередження можливості повторного вчинення суспільно небезпечних дій.

Окремий зріз проблеми становлять питання забезпечення прав осіб, які мають психічні розлади і відносяться до категорії свідків, потерпілих, позивачів, відповідачів. Тут законодавство і відомчі нормативні документи, якими врегульовані питання захисту прав особи з вадами психічного здоров'я, має певні неузгодженості або не достатню чіткість формулювання нормативних положень. Вважаю, що даний аспект проблеми потребує окремого розгляду.

Список використаних джерел

1. Закон України «Про психіатричну допомогу». *Відомості Верховної Ради України (ВВР)*, 2000. № 19, ст. 143.

2. Принципы защиты психически больных лиц и улучшения психиатрической помощи (утверждены Резолюцией Генеральной Ассамблеи ООН от 17 декабря 1991 г. 46/119).

Копча Наталія Василівна,

судовий експерт сектору почеркознавчих досліджень, технічного дослідження документів та обліку відділу криміналістичних видів досліджень Закарпатського НДЕКЦ МВС України, аспірант кафедри кримінального права та процесу юридичного факультету ДВНЗ «Ужгородський національний університет»

МОТИВИ ВЧИНЕННЯ СЛУЖБОВОГО ПІДРОБЛЕННЯ

Службове підроблення, відповідальність за вчинення якого передбачена ст. 366 КК України являє собою складання, видача службовою особою завідомо неправдивих офіційних документів,